

Sosiaalityö korkeakoulumaailmassa

Hannu Piironen: *YTT, yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu*
hannu.piironen@diak.fi

Janus vol. 19 (3) 2011, 275–278

Janus

Sosiaalityö on oppi- ja tieteenala, jolla on nykyään merkittävä paikka ja rooli suomalaisessa korkeakoulumaailmassa. Tästä asemasta sosiaalityö on joutunut taistelemaan pitkään. Erityisesti yliopistoissa sosiaalityö oli vielä 1990-luvun jälkipuoliskolle asti vahvasti alistainen sosiaalipoliittikkaan nähden. 2010-luvulla tilanne on aivan toisenlainen, sillä korkeakoulumaailma on jo pelkästään käsitteenä muuttunut. Korkeakoulumaailmassa on sekä tiede- että ammattikorkeakouluja, joissa kummassakin sosiaalityö on tavalla tai toisella saavuttanut vakiintuneen ja vahvan aseman. Sosiaalityön vahva asema näkyy nykyoloissa niin yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissakin esimerkiksi alueellisiin ja kansainvälisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin liittyvän projektitoiminnan kautta.

Huolimatta siitä, että sosiaalityöllä on tieteenalana nykyisin itsenäinen ja tunnustettu asema suomalaisissa yliopistoissa, on todettava, että keskustelu sosiaalityön ammatillisuuden paikasta on suomalaisessa korkeakoulumaailmassa yhä epämääräistä ja hajanaista. Yliopistoissa sosiaalityön asiantuntijat (professorit, opettajat, tutkijat jne.) ovat lähes poikkeuksetta kiinnostuneita vain sellaisesta ammatillisesta keskustelusta, joka käsittelee tieteellisen tutkimustiedon tuotannon kautta muodostunutta kokonaiskuvaa sosiaalityöntekijän työstä. Yliopistoissa olennaista on vain se, miten tiede määrittää sosiaalityön ja sen ammatillisuuden, kun taas kaikenlainen muu ei-tieteellinen (maallikkokokemukseen, "musta tuntuu" -käsitteisiin perustuva) tieto on aina

toissijaista. Ammattikorkeakouluissa sosiaalialan opettajat ovat puolestaan asemoituneet sosiaalityötä koskevaan keskusteluun toisella tavalla, sillä heitä kiinnostaa korkeakoulumaisuuden nimissä yliopistollinen tutkimustieto ikään kuin sosiaalialan työn teoreettisena viitekehysenä, ja sen lisäksi he myös pyrkivät jatkuvasti luomaan omaa suhdettaan niin sanotun muun sosiaalialan työn ammatillisiin erityiskysymyksiin, jotka eivät kuulu yliopistollisen sosiaalityön painotuksiin. Ammattikorkeakouluympäristössä tällainen muu sosiaaliala tarkoittaa kaikessa epämääräisyydessään niitä sosiaalialan perustien kädentaitoja, jotka eivät pienten kuntien sosiaalityötä lukuun ottamatta useinkaan kuulu kuntien sosiaalivirastojen sosiaalityöntekijöiden työtehtäviin.

Tätä taustaa vasten voidaan ajatella, ettei suomalaisessa korkeakoulumaailmassa ole yksisuuntaista käsitystä siitä, miten sosiaalityöstä ammattina ylipäänsä keskustellaan. Jos sosiaalityötä tarkastellaan laaja-alaisesti osana sosiaalialan työtä, voidaan huomata, ettei sosiaalityö ammattina ole oikeastaan kenenkään hallussa. Sosiaalityön ammatillisuus ei ole sen enempää yliopistotasoisien maisterikoulutuksen kuin myöskään ammattikorkeakoulutasoisien ylempien ja alemman sosionomikoulutuksen yksityisomaisuutta.

Pääpiirteittäin duaalimallin mukainen kahtiajako suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toiminnallisten roolien välillä on selkeä, eikä duaalimallissa näin ollen ole havaittavissa

sen suurempia toiminnallisia ristiriitaisuuksia. Suomalaiset yliopistot edustavat tiedekorkeakoulumaailmaa ja vastaavat sosiaalityötä koskevasta laajasta tieteellisestä tutkimustoiminnasta, jonka kautta syntyy uutta tietoa sosiaalityöstä. Suomalaiset ammattikorkeakoulut puolestaan edustavat sellaista ammatillisen koulutuksen elämämaailmaa, jossa vastataan laajassa mielessä sosiaalialan työtä koskevasta ammatillisesta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnassa korostetaan ikään kuin projektiosaamisen hengessä erityisesti uudenlaisten toimintamootojen ja -tapojen juurruttamista osaksi erilaisia sosiaalialan työkäytänteitä. Huolimatta siitä, että nämä roolit ovat yleisesti ottaen selkeät, on viime aikoina noussut entistä selkeämmin esiin kysymys sosiaalityön korkeakoulustatuksen oikeutuksesta. Kyse on ennen muuta siitä, miten sosiaalityö tulisi ymmärtää korkeakoulumaailmassa. Kysymys kohdistuu korkeakoulupoliittisesti suoraan asian ytimeen: Onko sosiaalityön paikka oppialana itseoikeutetusti vain ja ainoastaan yliopistoissa? Vai voidaanko sosiaalityöstä keskustella myös ammattikorkeakouluissa ilman, että se saa aikaan voimakkaita tunteenpurkauksia yliopistoissa?

Kamppailu sosiaalityöstä on merkittäväällä tavalla voimistunut tiede- ja ammattikorkeakoulujen keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa. Tätä kamppailua on entisestään kiihdyttänyt aikalaiskeskustelu siitä, mitä nykyiset ylemmät korkeakoulututkinnot (sosiaalityön maisterikoulutus yliopistossa ja sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto) ovat, millaista ammatillista ydin- ja erityisosaamista ne tarjoavat sekä miten yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkintoja voidaan keskenään vertailla. Yliopistot pitävät lujasti kiinni sosiaalityön maisterikoulutuksesta, jolla on suomalaisella korkeakoulukartalla vakiintunut ja tunnustettu asema niin tutkimukseen, kehittämiseen kuin ammatillisuuteenkin liittyvän osaamisen tuottajana. Sosiaalityön yliopistolaisen maisterikoulutuksen suurena valttikort-

tina pidetään ennen muuta sitä, että se antaa Suomessa ainoan mahdollisen tavan saavuttaa sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Tämä valttikortti onkin yliopistoille elintärkeä, sillä ilman sitä valtiotieteen tai yhteiskuntatieteiden maisterin tutkinto, pääaineena sosiaalityö, olisi lähes samansisältöinen muiden valtio- ja yhteiskuntatieteellisten oppiaineiden (mm. sosiaalipoliittika, sosiaalipsykologia, sosiologia, tiedotusoppi, valtio-oppi) kanssa ja siten ammatillisesti vailla selkeää työelämän kosketuspintaa. Sopii kuitenkin kysyä ja pohtia, onko tällainen korkeakoulupoliittisissa kädenväänöissä viime aikoina esiin nostettu valttikortti nykyoloissa niin vahva ja iskunkestävä, että se voisi antaa yliopistoille täyden oikeuden syrjäyttää sosiaalityö kokonaan ammattikorkeakouluista.

Yliopistopoliittisissa linjauksissa valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto (SOSNET) on viime aikoina ottanut vahvasti kantaa keskusteluun siitä, millainen on sosiaalityön paikka yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa. SOSNETissa vahvistunut käsitys siitä, että sosiaalityö kuuluu pelkästään yliopistoon, on 2010-lukuisessa ajattelussa mielenkiintoinen. Miksikään nerokkaaksi en sitä nimeäisi, sillä tällainen ajattelu ei perustu ollenkaan rakentavaan vuorovaikutukseen ammattikorkeakoulujen kanssa. Enemminkin se nojautuu vahvaan asetelmaan, jossa ammattikorkeakoulut ikään kuin pakotetaan selkää seinää vasten ottamaan vastaan sosiaalialan korkeakoulutuksesta se retorinen jakojäännös, jonka tuloksena ammattikorkeakoulut eivät enää edustaisikaan varsinaista sosiaalityötä vaan kaikkea muuta sosiaalialaan kuuluvaa. Onko tämä ymmärrettävissä yliopistojen ammattikorkeakouluille suuntaamana viestinä, jonka mukaan ammattikorkeakoulut voivat kyllä viitata väljästi sosiaalialan työn käsitteeseen ilman että sisältää suoraviivaisesti sosiaalityön tieteellisiä painotuksia yliopistokoulutuksen tapaan? Onko tämä tulkittavissa niin, ettei se muu sosiaalialaan kuu-

luva työ ja ammatillisuus ole sosiaalityön yliopistollisissa tutkimuksissa yhtä kiinnostavaa kuin valtavirrassa kulkeva perinteinen tieteellinen tutkimus? Vai onko asia niin, että yliopistoissa on säikähdetty ammattikorkeakoulujen esiinmarsia ja kunnostautumista sosiaalialaa koskevan tutkimus- ja kehittämistyön osa-alueella?

Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) kansainvälisyysviikolla pitämässään esityksessä Pasi Kumpulainen (2011) otti puheeksi keskustelun yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasoisen sosiaalialan koulutuksen rajapinnoista Suomessa. Kumpulaisen esiin nostama tarkastelu herätti muun muassa seminaariin osallistuneiden englantilaisten ja hollantilaisten sosiaalityön asiantuntijavieraiden keskuudessa kysymyksiä siitä, missä se sosiaalityön paikka oikein on suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Tarkastellessaan näitä rajapintoja Kumpulainen nosti keskustelussa myös esiin kysymyksen siitä, kenellä on tai tulee olla oikeus esiintyä sosiaalityön asiantuntijana ja millä perusteilla tällainen asiantuntijuus voidaan ylipäänsä määrittää jonkun tietyn henkilön ammatilliseksi erityisominaisuudeksi. Kyseessä ei ole todellakaan mikään ihan pikkuasia, joka olisi mahdollista ratkaista käden käänteessä tai joka voitaisiin yhtä hyvin vaikkapa sivuuttaa kokonaan sosiaalityön nykyisestä aikalaiskeskustelusta. Ennemmin keskustelu osoitti, että kysymys sosiaalityön asiantuntijuudesta on tärkeä asia, joka koskee laajemmin kaikkia sosiaalialan ammatillaisia ja asiantuntijoita korkeakoulutustaan ja sen kautta saatuihin kompetensseihin katsomatta.

Kysymystä sosiaalityön paikasta voidaan myös lähestyä paitsi sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön vastuunjaon näkökulmasta (Niemelä 2010, 61–69), myös sosiaalialan asiakastyön koko prosessin ja siihen liittyvien ammatillisten lähestymistapojen jäsentämisen näkökulmasta (Mäkinen ym. 2009, 102–131). Näkökulmat paljastavat, ettei sosiaalityön ammatillisuutta ja siihen liittyvää osaamista ole suinkaan mahdollista sellaise-

naan lokeroida yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Lokerointi osoittautuu ammatillisista painotuksista riippuen vaikeaksi tai jopa täysin mahdottomaksi viimeistään siinä vaiheessa, kun aletaan tarkastella sosiaalityön ammattiin kuuluvia sisäisiä vastuunjakoja. Mikrotasolla sosiaalityö voidaan nähdä asiakas- ja tapauskohtaisena työnä, johon saadaan ammatillisia valmiuksia sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa: sosiaalityöntekijät saavat yliopistoissa sosiaalityön maisterikoulutuksen, sosionomit taas ammattikorkeakouluissa sosionomin peruskoulutuksen. Mesotasolla sosiaalityötä voidaan puolestaan luonnehtia työksi, jonka kaikki osa-alueet eivät kiistattomasti kuulu sen enempiä yliopistotasoisesta maisterikoulutuksen omaavalle sosiaalityöntekijälle kuin myöskään ammattikorkeakoulutuksen saaneelle sosionomille. Toimeentulotukityö ja sosiaalipalvelu edustavat kummatkin sellaisia sosiaalityön työtehtäviä, joita tekevät monissa kunnissa nykyään niin sosiaalityöntekijät kuin sosionomit. Sosiaalityön johtamiseen liittyvänä hallinnollinen työ on mielenkiintoinen osa-alue ennen muuta sen takia, että siihen voi saada ammatillisen kelpoisuuden sekä yliopistotasoisista sosiaalityön maisteritutkinnoista että sosiaalialan ylemmistä ammattikorkeakoulututkinnoista. Tämä, jos mikä, tekee sosiaalityön ammatillisuudesta entisestään sekavamman, sillä periaatteessa kuka tahansa sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut henkilö voi toimia kunnan sosiaalitoimissa yliopistotasoisesta sosiaalityön maisterikoulutuksen suorittaneen sosiaalityöntekijän esimiehenä, mutta ei kuitenkaan samoissa tehtävissä sosiaalityöntekijän viranhaltijana.

Mikä on siis loppujen lopuksi sosiaalityön opetuksen ja tutkimuksen paikka suomalaisessa korkeakoulumaailmassa? Kuuluuko se pelkästään yliopistoihin? Vai saako siitä puhua myös ammattikorkeakouluissa? Sen sijaan, että pyrkisin antamaan kaiken kattavia vastauksia esitettyihin kysymyksiin, käänän koko kysymyksenasettelun aivan toisenlaiseen muotoon.

Ehdotan, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen edustajat pyrkisivät siltojen polttamisen sijaan entistä määrätietoisemmin yhdessä rakentamaan uudenlaisia siltoja sosiaalityön ammatillisten kompetenssien (erityisosaamista osoittavien osa-alueiden) ymmärryksen vahvistamiseksi. On totta, että tällainen rakennustyö on jo ansiokkaasti saatettu jaloilleen joissakin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisissä yhteistyökuvioissa, joissa on tarkasteltu muun muassa sosiaalityöntekijän ja sosionomin työnkuvaa (Närhi 2011; Viinämäki & Pohjola 2009, 22–41). Seuraava askel on kuitenkin saattaa tällainen työ suomalaisessa korkeakoulumaailmassa laaja-alaisemmin ja monipuolisemmin kohti konkreettista yhdessä toimimisen työkuilua. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen edustajien olisi syytä pohtia sitä, miten sosiaalityön ja ylipäänsä koko sosiaalialan korkeakoulutusta voitaisiin yhteistoiminnallisesti kehittää niin, että duaalimallin mukaiset opinnot ja niiden sisällä liikkuminen olisivat saumattomasti mahdollisia jokaiselle sosiaalityön maisteritutkintoa tai sosionomin ammattikorkeakoulututkintoa suorittavalle opiskelijalle. Huomionarvoista lienee todeta, että esimerkiksi Porissa kauppatieteiden ja liiketalouden alan korkeakoulutuksessa on jo onnistuttu ottamaan selkeitä, konkreettisia askeleita saumattoman, yliopiston ja ammattikorkeakoulun rajat ylittävän korkeakouluopiskelun toteutuksen suuntaan ja sen myötä yliopiston (Turun yliopiston Kauppakorkeakoulu) ja ammattikorkeakoulun (SAMK) keskinäisen asian-

tuntijuuden tunnustamisen tielle. Voisikohan seuraavaksi olla sosiaalityön ja sosiaalialan edustajien aika ja paikka?

Kirjallisuus

Kumpulainen, Pasi (2011) Professionalism, Bachelors and Masters of Social Services (UAS) – a weak comparison to social workers. Presentation at the seminar European Aspect to Profession in Social Field 12.4.2011. Satakunta University of Applied Sciences, International Week 2011.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005).

Mäkinen, Päivi & Raatikainen, Eija & Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula (2009) Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.

Niemelä, Pauli (2010) Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön vastuujako. Janus 18 (1), 61–69.

Närhi, Kati (2011) Aikuissosiaalityö yliopiston ja ammattikorkeakoulun näkökulmasta nyt ja tulevaisuudessa. Esitys Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston verkostopäivillä 7.4.2011.

Viinämäki, Leena & Pohjola, Anneli (2009) "Sosionomi (ylempi AMK) – tutkinnon suorittaneiden näkemykset osaamisestaan ja paikastaan työmarkkinoilla". Teoksessa Leena Viinämäki (toim.) Sosionomilta eivät hommat lopu. Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK-tutkinnoissa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisu Sarja A. Raportteja ja tutkimuksia 1, 22–41.